

बेरोजगारी व रोजगार निर्माण

- Notes

- बेरोजगारी संकल्पना

‘प्रचलित वेतन दराला काम करण्याची इच्छा व कार्यक्षमता असताना काम मिळत नाही अशा सर्व व्यक्तींचा समावेश बेरोजगारी मध्ये होतो.

- **श्रमिकाचे वर्गीकरण: Classification of Labour**

१. मजूर कामगार
२. किरकोळ मजूर कामगार
३. स्वयं-रोजगार
४. स्वामित कामगार
५. रोजगार देणारे
६. मदत करणारे

- **कामगार क्षेत्र निहाय वर्गीकरण**

१. संघटीत क्षेत्रातील कामगार
२. असंघटीत क्षेत्रातील कामगार

- **बेरोजगारीचे प्रकार: Types of Unemployment**

१. शहरी बेरोजगारी

१. चक्रीय बेरोजगारी
२. शैक्षणिक बेरोजगारी
३. कमीप्रतीची बेरोजगारी
४. संरचनात्मक बेरोजगारी
५. घर्षणात्मक बेरोजगारी

■ **ग्रामीण बेरोजगारी:**

१. हंगामी बेरोजगारी
२. प्रच्छन्न बेरोजगारी
३. दीर्घकालीन पारंपारिक बेरोजगारी
४. प्रासंगिक बेरोजगारी

■ **बेरोजगारी दर अभ्यासाचे स्रोत:**

१. जनगणना अहवाल
२. राष्ट्रीय नमुना सर्वेक्षण अहवाल (श्रम ब्युरो)
३. रोजगार व प्रशिक्षण सरसंचनालय

राष्ट्रीय नमुना सर्वेक्षण अहवाल नुसार भारतात सामान्य बेरोजगारीचा दर ६.५% व तरुण बेरोजगारीचा दर २८% पेक्षा जास्त आहे आणि हा दर तरुणांच्या भारताला अधिकचा आहे.

■ **रोजगार निर्मिती कार्यक्रम:**

१. एकात्मिक ग्रामीण विकास योजना-२ ऑक्टोबर १९८०
२. जवाहर रोजगार योजना- १ एप्रिल १९८९
३. इंदिरा आवास योजना-१९८८५
४. स्वर्ण जयंती शहरी रोजगार योजना-१९९७
५. प्रधानमंत्री ग्राम सडक योजना-२०००
६. भारत निर्माण योजना-१६ डिसेंबर २००५
७. महात्मा गांधी राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार योजना- मनरेगा-७ सप्टेंबर २००५
८. कौशल्य विकास योजना- २००९
९. दिन द्याल अंत्योदय योजना-१९९७-पुनर्निर्माण-२०१६
१०. प्रधान मंत्री कौशल्य विकास योजना-२० मार्च २०१५
११. श्यामा प्रसाद मुखर्जी योजना -१६ सप्टेंबर २०१६

डॉ. अविनाश अंकुशराव

अर्थशास्त्र
